

Ivan Prpić

Ime Eduarda Bernsteina je u nas znano. Zna se, uglavnom, da je on bio rodnonačelnik revizionizma u povijesti marksizma i najznačajniji zagovornik reformizma u strategiji međunarodnog radničkog pokreta. Iako su pojmovi »revizionizam« i »reformizam« gotovo istoznačni s pojmom »bernstajinizam« znatno je manje znano što je sam Bernstein izricao ovim pojmovima. Njegovo je teorijski i politički najutjecajnije djelo *Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie* objavljeno u nas 1958. godine (Zbornik radova *Marksizam i revizionizam*, Kultura, Zagreb 1958), ali objavljivanje nije pridonijelo upoznavanju Bernsteinove teorije. Dapače, objavljivanje je bilo gotovo nezapaženo i nije utjecalo na razvoj marksističke teorije u nas i, pogotovo, nije imalo značajniji politički značaj i značenje. Ima li se na umu prevladavajući način poslijeratne recepcije marksističke teorije u nas, vrijeme objavljivanja Bernsteinova djela i poslijeratni razvoj marksističke teorije u svijetu i u nas ova činjenica nije osobito čudna. Krilatica je procesa oslobađanja od staljinizmom posredovane verzije marksizma među komunistima i u nas i u svijetu bila, kao što je poznato, »natrag k Marksu«. Na ovom putu povratka Bernsteinova teorija nije bila čak ni usputna stanica. Poput brojnih drugih Marxovih sljedbenika u II i III internacionali i on nije Marxovu teoriju pojmió iz njezine izvorne tradicije — klasične njemačke filozofije. Dapače, prvi je izričito zahtijevao radikalán raskid s tom tradicijom. Jedna je od posljedica bila da je mogao razumjeti epohalni značaj Marxove teorije i njezino značenje za fenomene začecima čijeg je očitovanja transparentnog prisustvovao a Marx ih je izrazio svojom teorijom alijenacije u kojoj su naši suvremenici prepoznali teorijski izraz svoga vremena.

U procesu oslobađanja od političkog utjecaja staljinizma jugoslavenski su komunisti staljinizmu suprotstavili samoupravljanje kao načelo konstitucije socijalističke zajednice. Ni na ovom putu Bernstein nije mogao biti ni usputna stanica jer samoupravljanje smjera prevladavanju političke države, pa i demokratske političke države zagovornik koje je bio Eduard Bernstein.

U ostalim komunističkim partijama u svijetu je suprotstavljanje staljinističkom utjecaju 1958. godine bilo još u začetku. Trebala su proći gotovo dva desetljeća da ovaj proces u zapadnoevropskim partijama uznapreduje do otvorenog odbacivanja »sovjetskog modela« socijalizma. Komunističke partije Francuske, Italije i Španjolske su u ta dva desetljeća postepeno prihvatile političku demokratsku državu kao oblik ozbiljenja socijalizma, manje ili više izričito se odrekle diktature proletarijata, prihvatile dugi marš kroz institucije kao put k vlasti i reforme koje smjeraju promjeni sistema kao način ustanovljavanja socijalizma u Zapadnoj Evropi. To je politički razlog stanovite renesanse Bernsteinovih ideja koja se, pored ostalog, očituje sve češćim i sve otvorenijim zahtjevima da se revidira tradicionalna komunistička interpretacija Bernsteinova revizionizma. Upravo činjenica da stanovite Bernsteinove teze ponovno postaju idejno dobro dijela komunističkog krila radničkog pokreta je razlog što smo odlučili u ovoj rubrici predstaviti Bernsteinovu političku doktrinu tekstom *Revizionizam u socijalnoj demokraciji Njemačke* u kojemu Bernstein nastoji pokazati vlastito razumijevanje značaja revizije.

Uz neznatno skraćeni tekst ovog članka objavljujemo i rad Thomasa Meyera *Bernsteinov konstruktivni socijalizam* koji je pod istim naslovom objavio u Njemačkoj zapaženu monografiju o Bernsteinu. Unatoč evidentnim simpatijama za Bernsteinovo djelo i pomnom nastojanju da se izbjegnu rasprave o osobito filozofijski značajnim problemima odnosa Bernsteinove i Marxove teorije ovaj rad držimo primjerenim kao komentar Bernsteinove političke doktrine i političke strategije osobito zato jer argumentirano i utemeljeno prikazuje neke od temeljnih Bernsteinovih kategorija. Upravo zbog naznačene jednostranosti i on, dakako, pretpostavlja samostalan kritički sud čitatelja.